

НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ (23 – 24.09.2022 Г.) И ТОМ VII НА „ИЗВЕСТИЯ НА ЦЕНТЪРА ЗА СТОПАНСКО-ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ“, ПОСВЕТЕНИ НА ТЕМАТА „ДИЛЕМИ НА РАЗВИТИЕТО“

Емилия Вачева

Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов

На 23 и 24 септември 2022 г. в Карлово се проведе годишната научна конференция на Центъра за стопанско-исторически изследвания на тема „Дилеми на развитието“ (Roussev 2022). Тя бе посветена на 150-годишнината от смъртта на големия български търговец и дарител от XIX в. Христо Георгиев, родом от Карлово. Съорганизатори на форума бяха Историческият факултет при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ и фондация „Евлогий и Христо Георгиеви“ – Карлово. В конференцията взеха участие университетски преподаватели от страната и чужбина, доктори и докторанти и музейни специалисти. След поднасяне на приветствия от страна на домакините пленарен доклад изнесе проф. Шевкет Памук (London School of Economics and Political Science / Босфорски университет – Истанбул) на тема: The Rise of States and State Capacity in Europe and the Developing Countries since 1500.

След преработване и допълнение на докладите с оглед проведените по време на конференцията дискусии и научното им двойно анонимно рецензиране част от тях са поместени в том VII на „Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания“ (Варна, 2022 г.) с главен научен редактор

чл.-кор. проф. д.и.н. Иван Русев. Това периодично научно издание е реферирано според международните стандарти в няколко авторитетни бази данни (SCOPUS, ERIN Plus, RePEc, CEEOL, Google Scholar), то е включено и в „Националния референтен списък на съвременни български научни издания с научно рецензиране“ на НАЦИД. В неговия редакторски колектив са привлечени авторитетни учени от страната и чужбина.

В тома изследванията са поместени в две тематични направления. В първата част – „Регионални и национални аспекти“, са публикувани шестнайсет статии, две от които са на английски език. Доц. д-р Калин Стоев (Институт за балканистика с Център по тракология „Проф. Александър Фол“) представя проучване на примери за влиянието на някои фамилии от „западен“ произход според епиграфската документация в земите на двете мизийски провинции Горна и Долна Мизия. В него той установява, че семействата, участващи в прекупуването на събирането на митнически такси (порториум), имат сериозни клиентски и роднински връзки с богати семейства от Италия, Испания и дунавските провинции на империята. В статията “Long-term Consumer Price Dynamics in Bulgaria, 1750 – 2020” доц. д.с.н. Мартин Иванов, доц. д-р Калоян Ганев и доц. д-р Ралица Симеонова-Ганева изследват дългосрочното развитие на потребителските цени в България за периода 1750 – 2020 г. Авторите анализират както номинални времеви редове на ниво цени, така и реални цени на избрани основни продукти (хляб, месо, захар, тютюн, алкохол и строителни стоки, използвани от домакинствата). Д-р Мустафа Гюрипек (Истанбулски университет) представя изследването “Financial Partnerships in the 19-th Century – Relationship between Bulgarian Merchants and Galata Sarrafs”. В него той разглежда българските финанси през XIX в. успоредно с развитието на търговията. Фокусът е насочен към мрежата от финансови връзки, установени от влиятелни български търговци със сарафите на Истанбул (Галата). Проф. д-р Петко Петков (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) публикува статията „Възгледи за стопанското развитие на българите през XIX в. в програмните документи на радикалното направление в националноосвободителното движение“. Темата е продължение на предишни публикации, представени от същия автор на страниците на „Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания“ (Petkov 2018, Petkov 2020, Petkov 2021). В изследването си „Външнотърговски дилеми на българския пазар през 50-те – 70-те години на XIX век“, като продължение на своите изследвания по темата „Съществували български национален пазар пред Освобождението от 1878 г.“ (Roussev 2020) и въз основа на неизползвани до момента архивни източници, чл.-кор. проф. д.и.н. Иван Русев (Икономически университет – Варна) очертава основните външнотърговски връзки на българския пазар в периода на неговото изграждане. Един от основните изводи, до които достига авторът, е, че външнотърговските дилеми пред българския пазар през третата четвърт на XIX

век в алтернативата между Изтока и Запада са категорично разрешени в полза на Западна и Централна Европа. Гл. ас. д-р Ивайло Найденов (ИИИ при БАН) публикува статията „Къде и защо не се появява предприемаческото съсловие през възрожденската епоха“. В нея той осветлява райони и селища, в които през XVIII и XIX век не е имало бурно икономическо и социално развитие. Авторът разкрива факторите, които са попречили да не се зароди предприемаческо съсловие в региони като Черноморието, западните и югоизточните български земи (с някои изключения). В статията си „Икономически прочит на османската конституция от 1876 г.“ доц. д-р. Християн Атанасов (Университет по библиотекознание и информационни технологии – София) представя двата основни реформаторски текста от периода на Танзимата: Хат-и шерифа от 1839 г., Хат-и Хумаюна от 1856 г., и акцентира върху анализа на Първата османска конституция от 1876 г. Доц. д-р Александър Вълков, гл. са. д-р Красимира Вълчева, гл. ас. д-р Ралица Велева (УНСС) представят статията „Развитие на института на концесиите в България (1883 – 2018)“, в която очертават периодизацията на института на концесиите в България. Неговото развитие се проследява чрез анализ на нормативните документи, което дава основание да бъдат очертани няколко етапа: генезис – подъем – ликвидирание – възстановяване. В изследването си „Кооперацията – партийната надежда за успешна стопанска модернизация в България (края на XIX – началото на XX век)“ проф. д.и.н. Милко Палангурски (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) разкрива развитието на кооперативната идея в програмите на политическите партии в страната. В заключение авторът посочва, че партиите стигат до доминиращата политика в кооперативната система по две линии. Йорданка Кривошиева (уредник в Регионалния исторически музей – Пловдив) публикува статията „Българското законодателство в земеделието в края на XIX век: предимства и недостатъци“. В нея тя разкрива мястото и ролята на законодателството от края на XIX век за реформиране на земеделието. Д-р Ангел Златков публикува статията „Княжеското търговско агентство в Дедеагач – експеримент в българската външна и икономическа политика (1897 – 1901)“. В нея на базата на официалната кореспонденция на въпросната търговска агенция с българското Министерство на външните работи и вероизповеданията, местните власти и частни фирми се проследява дейността на търговския агент Константин Хаджидимитров. Доц. д-р Евгени Костов (УНСС) публикува статия на тема „Вторият държавен съд (1910 – 1914) и концесията за рафиниране на петрол и построяване на резервоари в България“. В нея той разглежда инициативата на министъра на търговията и земеделието д-р Никола Геннадиев (1904 – 1908) за концесиониране на нефтопреработването в България и посочва причините, поради които тя не се осъществява.

В статията си „Смесените търговски камари в България. Създаване и стопански инициативи (1920 – 1940)“ доц. д-р Лиляна Велева (Университет за

национално и световно стопанство – София) разкрива характерни моменти за някои от смесените търговски камари, създадени и действащи в България през междувоенния период. Изяснява се тяхната практическа дейност, която подпомага развитието на двустранните стопански отношения между България и други държави в Европа. Доц. д-р Марко Димитров (Университет за национално и световно стопанство – София) публикува изследване на тема „Външната търговия на България през 30-те години XX век (насоки, инструменти, резултати)“. В продължение на досегашните си задълбочени изследвания за периода (Dimitrov 2021) авторът очертава общите международни условия, при които се развиват външнотърговските отношения в света по това време и се отбелязва мястото на България в тези отношения.

В изследването на проф. д.и.н. Пенчо Пенчев (УНСС – София) „Номо Оесономичес в социалистическа България“ се търси отговор на изследователския въпрос дали икономическото поведение на хората в условията на социалистическата фаза оправдава ползването на теоретичната конструкция *homo oeconomicus*. Авторът констатира, че някои дейности на ръководството или на отделните лица в социалистическите предприятия са напълно разбираеми и рационални, а други, ако бъдат извадени от контекста, изглеждат иррационални. Проф. д.и.н. Костадин Паев (ЮЗУ „Неофит Рилски“) представя изследването „Нормативна уредба на частната стопанска дейност в България“ (края на 40-те – 70-те на XX век). В него той проследява периодизацията на това законодателство и се фокусира по-специално върху един от най-малко познатите етапи от неговото развитие.

Статиите във втората част на сборника са посветени на селищни изследвания и стопански дейци. В изследването си „Етрополе – предизвикателствата пред един дербенджийски, рударски и книжовен център през XVI и XVII век (по непубликувани османски документи)“ проф. д.и.н. Красимира Мутафова (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) въз основа на някои муфасални (подробни, поименни) дефтера проследява развитието на Етрополе като дербентски и по-късно рударски център. Авторът разкрива цялостната му икономическа характеристика и социално-икономическия профил на жителите му от втората половина на XV до първата половина на XVII век. Гл. ас. д-р Невена Неделчева (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Исторически музей – Попово) публикува статията „Модели в стопанското развитие на селищата от нахия Кара Лом през XVI век“. В нея тя разкрива динамиката в селищното развитие на района, базирана на метода на ретроспективното представяне. В изследването на доц. д-р Гергана Георгиева (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) „Между духовната свързаност и икономическите интереси – за връзките на село Арбанаси с Влашко“ се анализират културните, религиозните и икономическите връзки между влашките и българските земи през XIX век, които се изграждат въз основа на родство и общ произход. Д-р Александър Златанов (ИИИ – БАН) представя статия на тема „Стопанско-

търговската мрежа на Евлоги Георгиев през 1839 година“. В него въз основа на данни от най-ранните запазени търговски тефтери на Е. Георгиев от 1839 г. се изясняват икономическата и търговската мрежа на карловския предприемач в началото на неговата дейност. Доц. д-р Валентин Китанов (ЮЗУ „Неофит Рилски“) публикува статията „Тютюнът в стопанските инициативи на Христо и Евлоги Георгиеви“, в която се посочват перипетиите и дилемите, пред които те са изправени в това стопанско начинание. В публикацията на д-р Станимир Димитров (Център за стопанско-исторически изследвания) се проследява даването на пари с лихва по примера на еленския първенец хаджи Теодор и неговия наследник от 30-те години на XIX век до Освобождението. Изследването показва, че знатните лица на Елена са били не само заемодатели, но и заематели на пари. В статията си д-р Веселин Горанчев (Център за стопанско-исторически изследвания) осветлява няколко важни въпроса от търговската дейност на съдружието „Евстати Хаджи Н. Селвели и компания“ през 1844 година. Основният извод, който прави авторът, е, че през 1842 г. търгуваните стоки и суровини, изпратени и/или получени до/от Е. Селвели и А. Хаджи Николау, преминават през Константинопол, което означава, че столицата на Османската империя е била важен търговски център за търновските предприемачи. Доц. д-р Николай Тодоров (Регионален музей – Силистра) и гл. ас. д-р Петър Добрев (Софийски университет „Св. Климент Охридски“) публикуват статия на тема „Търговците и чифлиците – аграрни дилеми на Димитър Бракалов през 60-те – 70-те на XIX век“. В нея авторите показват структурата на чифлиците в селата Атанаскьой и Келешкьой, Бургаско. В статията на доц. д-р Светла Атанасова (Регионален исторически музей – В. Търново) въз основа на архивни документи се изследват „Професионалните контакти на Петър Кермекчиев с Евлоги Георгиев през 1878 – 1881 година“. Между двамата успели българи се установява равносложно партньорство, което се гради на почтеност, дискретност и взаимно уважение. В изследването на доц. д-р Маргарита Маринова (Международно висше бизнес училище – Ботевград), посветено на финансовата политика и бюджет на община Свищов в периода 1879 – 1886, чрез сравнителния подход се стига до извода, че за периода 1884 – 1886 г. с най-висок относителен дял в приходите на бюджета са таксите от изтеглянето и измерването на стоките и от бариерната такса, които са наследени от османското законодателство. В статията на ас. Емилия Вачева (СА „Димитър А. Ценов“) се проследяват образованието и професионалното поприще на синовете на свищовски възрожденски търговци след 1878 г. и на тази база се разкрива тяхното място в стопанския, политическия и културния живот на града и на страната. На базата на разнороден изворов материал доц. д-р Цветолин Недков (Регионален исторически музей – Добрич) разкрива обществената, икономическата и стратегическата обосновка на изграждането на жп линията Девня – Добрич вместо модернизацията на пристанище Балчик. В статията на д-р Росица Златинска (СУ „Св. Климент Охридски“), посетена

на земеделското кредитиране в Габрово и региона в периода 1878 – 1912 г., се разкриват освен положителните резултати от него, но също така и редица слаби моменти и недостатъци – злоупотреби и нередности на служителите, лихварство и др. В статията на гл. ас. д-р Видин Сукарев (Регионален исторически музей – Пловдив) се проследява утвърждаването и значението на Пловдив като център на културен и събитийен туризъм, а резултатите са представени в синтезиран вариант. Докторант Радослав Петков (Исторически музей „Искра“ – Казанлък, Университет за национално и световно стопанство) разглежда „Колективизацията на селското стопанство и етерично-маслените култури в България (по примера на ТКЗС „Васил Коларов“ – с. Бузовград). Той анализира проблемите, пред които е изправено ръководството на Кооперацията, както и решенията, които тя взима за ефективното изпълнение на държавните планове за производство на розово масло. В изследването на докторант Веселина Георгиева и доц. д-р Соня Георгиева (СУ „Св. Климент Охридски“) „Проблеми на икономическото развитие в Кюстендил в условията на нестабилност и кризи от 90-те години на XX век до днес“ се анализират дълбоките вътрешни причини, както и влиянието на външни шокове, довели до негативен или положителен ефект върху икономиката на Кюстендил през посочения период.

Представените статии в том VII на „Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания“ имат съществен принос за изследването на стопански политики, действащи като двигател или като спирачка на развитието, за моделите и пътищата в стопанското развитие на региони или селища, в стопанското поведение на общности и личности и за проучването на бизнес организации и предприемачи.

ЛИТЕРАТУРА

- ДИМИТРОВ, М., 2021. Средата за стопанска дейност в България през 30-те години на XX в. – условия и фактори. *Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания*, Т. 6, с. 185 – 199. ISSN 25349244.
- ПЕТКОВ, П. С., 2018. Институциите в документалното наследство на Христо Ботев. *Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания*, Т. 3, с. 49 – 61. ISSN 25349244.
- ПЕТКОВ, П. С., 2020. Власти, пазари и общество в документалното наследство на Васил Левски. *Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания*, Т. 5, с. 55 – 67. ISSN 25349244.
- ПЕТКОВ, П. С., 2021. За политическото предприемачество през XIX в. и значението му за стопанското развитие на българите. *Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания*, Т. 6, с. 70 – 85. ISSN 25349244.

- РУСЕВ, И., 2020. Национален пазар преди националната държава. Има ли български национален пазар преди Освобождението от 1878 г.? *Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания*, Т. 5, с. 68 – 91. ISSN 25349244.
- РУСЕВ, И., 2022. Научна конференция на тема „Дилеми на развитието“. *История*, Т. 30, № 2, с. 222 – 223. DOI: 10.53656/his2022-2-9-con.

REFERENCES

- DIMITROV, M., 2021. Business Environment in Bulgaria during the 1930s - Conditions and Factors. *Proceedings of the Centre for Economic History Research*, vol. 6, pp. 185 – 199. ISSN 25349244.
- PETKOV, P. S., 2018. The institutions in the documentary heritage of Hristo Botev. *Proceedings of the Centre for Economic History Research*, vol. 3, pp. 49 – 61. ISSN 25349244.
- PETKOV, P. ST., 2020. Authorities, Markets and Society in the Documentary Heritage of Vasil Levski. *Proceedings of the Centre for Economic History Research*, vol. 5, pp. 55 – 67. ISSN 25349244.
- PETKOV, P. ST., 2021. On the political entrepreneurship in the 19th century and its Importance on the economic development of Bulgarians. *Proceedings of the Centre for Economic History Research*, vol. 6, pp. 70 – 85. ISSN 25349244.
- ROUSSEV, I., 2020. National market before the national state: was there a bulgarian national market before the Liberation of 1878? *Proceedings of the Centre for Economic History Research*, vol. 5, pp. 68 – 91. ISSN 25349244.
- ROUSSEV, I., 2022. Scientific conference “Development dilemmas”. *Istoriya-History*, vol. 30, no. 2, pp. 222 – 223. DOI: 10.53656/his2022-2-9-con

SCIENTIFIC CONFERENCE (23 – 24.09.2022) AND VOLUME VII OF THE “PROCEEDINGS OF THE CENTRE FOR ECONOMIC HISTORY RESEARCH”, DEDICATED TO THE SUBJECT “DEVELOPMENT DILEMMAS”

✉ **Emilia Vacheva, Assist. Prof.**

Web of Science Researcher ID AGN-8380-2022

“D. A. Tsenov” Academy of Economics
5250 Svishtov, Bulgaria

E-mail: e.vacheva@uni-svishtov.bg